

and functionally, the myth presents the first manifestation of naturalistic emblematicism. Lucien Lévy-Bruhl elaborated the existence of a logical condition of mythology, described its functionality through the prism of participation mystique, or mystical participation concept pointing out again the importance of transitions from concrete to general by the mediation of different signs in paralogical thinking.

The complexity of tracking and precise reconstructing the primary source, state, and constituents of the ancestor language is an obstacle that contributes to the polysemy and polyvariant of the definitions and interpretations of the myth. However, the structural elements that define the notional organised nature and identity of the myth are usually quite distinctly preserved. Mythological consciousness is characterized by the creation and configuration of meaning, which exemplifies the similarity to the 'emblematicity' principle. The mechanism of meaning formation is regulated here by its structure and 'philosophy'.

Key words: myth, emblem, structure, convergence, semiosis, syncretism.

УДК 821.161.2(045)

М. М. Узун

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА В ГРЕЦЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

У статті висвітлено стан та динаміку перекладацького процесу української літератури на новогрецьку мову. Наведено відомості про перекладачів українських творів, їхнє жанрове різноманіття. У статті здійснено спробу розкрити одну зі сторінок українсько-грецьких літературних взаємин. Авторка намагається узагальнено осмислити відомий і незнаний матеріал, який стосується освоєння грецькими літературознавцями творчості українських поетів і письменників.

Ключові слова: перекладацький процес, художній переклад, національна культура, літературний процес, літературні взаємини, переклади української літератури новогрецькою мовою, неоелліністичні студії.

Постановка проблеми. Статтю присвячено малодослідженій темі огляду грецьких перекладів української літератури. Зважаючи на важливість й актуальність теми у контексті дослідження міжнародних культурних українсько-грецьких зв'язків, спробуємо розглянути відомі нам матеріали, знані в Греції й Україні, що стосуються перекладів видатних представників літературного процесу України, з'ясувати шляхи поширення творів в Греції, а, отже, розкрити одну зі сторінок українсько-грецьких літературних взаємин.

Аналіз останніх досліджень. Освоєння грецькими й українськими критиками перекладів творів українських поетів і письменників новогрецькою – тема маловивчена, тому на сьогодні існує невелика кількість досліджень з цього питання. Дотепер над розкриттям цієї теми працювали: Е. Алексіу, Н. О. Басенко-Кормалі, Н. Ф. Клименко, О. Д. Пономарів, Т. М. Чернишова [6; 10; 4; 5; 3]. Українсько-грецькі літературні зв'язки досліджено в статтях Є. Карпіловської «Українські та новогрецькі пісні» [2].

Метою нашого дослідження є спроба узагальнено осмислити відомий і незнаний матеріал, що стосується освоєння грецькими літературознавцями творчості українських

поетів; простежити хронологію знайомства грецького читача з творами Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки.

Наукову новизну дослідження зумовлено тим, що в ньому вперше у вітчизняній елліністиці простежено хронологію знайомства грецького читача з творами українських творців та панорамно представлено картину освоєння української літератури грецькими митцями слова.

Виклад основного матеріалу. До кінця 50-х років ХХ століття в Греції майже не було відомостей про українську літературу, тому і перекладів українських творів новогрецькою мовою не існувало. Навіть у Великій грецькій енциклопедії Д. Елефтеродакіса не згадувалися ані Тарас Шевченко, ані Іван Франко, ані будь-хто інший, та й про саму Україну писалося лише як про південну околицю Російської імперії [8, с. 963]. Зацікавленість українських дослідників грецькою культурою і освоєння української літератури в Греції пов'язане з іменами професора А. О. Білецького та його дружини доцента Т. М. Чернишової. Навколо них об'єдналися учасники інтелектуального гуртка, які в часи так званої «культурної відлиги» започаткували неоелліністичні перекладацькі студії в Україні. Центром неоелліністичних перекладів в Україні став журнал іноземної літератури «Всесвіт» [1, с. 189], у якому було надруковано більшість перекладених творів новогрецької літератури. Культурна діяльність елліністичного осередку сприяла розвиткові своєрідних перекладацьких студій, до яких у тій чи іншій формі долучались і самі метри. Професор А. О. Білецький доклав багато зусиль, щоб наблизити античну й сучасну Грецію до України, а Україну до сучасної Греції. Разом із А. Білецьким твори письменників сучасної Греції перекладала також і Т. Чернишова. У своїй роботі «Шевченко мовою греків на Україні» вона підкреслювала «внутрішню близькість поезії українського поета до грецької народної поезії» [7, с. 161].

Знайомство з українською літературою в Греції почалося з перекладів творів Т. Г. Шевченка на початку 60-х рр. ХХ ст. До 100-річчя від дня смерті Шевченка в Греції вперше вийшло кілька його творів в різних перекладацьких версіях. У часописі «Πύρρος (Факел)» у 1961 р. було надруковано «Заповіт» і «Мені однаково, чи буду» в перекладі відомої грецької письменниці й перекладачки Еллі Алексіу зі вступною літературно-критичною статтею новогрецькою мовою Ніни Клименко «Співець українського народу» [5, с. 604]. Саме твори великого Кобзаря і стали першими перекладеними поезіями української літератури в Греції.

Треба зазначити, що поодинокі згадки про Шевченка зустрічаються у двотомній «Історії російської літератури» Нікоса Казандзакіса у 1930 році, яку він видав після перебування у 20-х рр. ХХ ст. у Києві. Незважаючи на те, що в «Історії» йдеться про російських письменників, тут вперше згадано про Шевченка. У статті, присвяченій Жуковському, Казандзакіс відзначає роль, яку відіграв той в долі «національного поета України» [9, с. 100].

Дослідження творчості Тараса Шевченка в Греції пов'язане з іменами Еллі Алексіу і Янніса Рицоса. Відома грецька письменниця та громадська діячка Еллі Алексіу першою переклала «Заповіт» і познайомила грецького читача з українським письменством. Популяризаторами творчості Шевченка в Греції, як вже було зазначено, були українські дослідники грецької мови та грецької літератури Андрій Білецький і Тетяна Чернишова. Вони залучили до перекладу української поезії відомого грецького поета-комуніста Янніса Рицоса, прозаїка Темоса Корнароса та Еллі Алексіу. Письменниця зацікавилася Україною і невдовзі влаштувала серед греків-емігрантів у Румунії, де вона на той час мешкала, пересувну виставку репродукцій художніх творів Тараса Шевченка. Водночас вона сама перекладала твори Шевченка й зуміла

заохотити до цього Рицоса. 9 березня 1961 р., до сторіччя з дня смерті Кобзаря, Рицосів переклад вірша «Мені однаково, чи буду...» з'явився у грецькій газеті «Αυγή (Світанок)». 30 березня 1961 р. у газеті грецьких політичних емігрантів, що виходила в Румунії, «Νέα Ζωή (Нове життя)» було надруковано переклад «Заповіту» і розвідку Е. Алексіу «Тарас Шевченко». У травневому випуску часопису «Επιθεώρηση τέχνης (Огляд мистецтва)» за 1961 рік опубліковано статтю про Шевченка Я. Рицоса, його вірш, присвячений українському поетові, та переклад поеми «Кавказ». Того ж 1961 року на запрошення Спілки письменників України Алексіу відвідала Київ, де взяла участь у святкуванні Шевченківських днів і роботі X наукової Шевченківської конференції. Тут вона прочитала перекладений нею «Заповіт», який пізніше було опубліковано в збірнику праць цієї конференції. Переклад було зроблено вільним віршем, без збереження ритміки та рим оригіналу. В Афинах Е. Алексіу влаштувала виставку, аналогічну тим, що вже влаштовувала в Румунії, а головне – розвинула активну діяльність щодо видання перекладів поезій Кобзаря.

Ще 1960 р. студенти філологічного факультету Київського університету, які вивчали грецьку мову (серед них були Олександр Пономарів і Ніна Клименко), під керівництвом А. Білецького та Т. Чернишової виконали підрядкові переклади Шевченкових творів із зазначенням їхніх ритмомелодичних особливостей грецькою мовою. На основі переданих текстів до 150-річного ювілею Шевченка група грецьких письменників на чолі з Я. Рицосом та Е. Алексіу підготувала грецькомовне видання поезій під назвою «Ποιήματα» («Поезії»), яке вийшло в Афинах 1964 р. Збірка містить вступну статтю Е. Алексіу, вірш Я. Рицоса «Тарасові Шевченку» та переклади 28 творів, серед яких поеми «Тополя», «Кавказ», «Сон» («У всякого своя доля»), послання «І мертвим, і живим, і ненародженим», вірші «Вітре буйний, вітре буйний!», «Думи мої, думи мої», «Заповіт», «Три літа», «Мені однаково, чи буду», «Садок вишневий коло хати», «І небо невмите, і заспані хвили», «Ой чого ти почорніло», «Ісая. Глава 35», «Пророк», «Світе ясний! Світе тихий!» тощо. Більшість перекладів здійснив Я. Рицос, а також С. Мавроїді-Пападакі, Р. Бумі-Папа, К. Пападакіс, М. Димакіс, Меліссанті, І. Симопулос, Н. Паппас, В. Теодору й інші. Еллі Алексіу залучила до перекладу більше десятка поетів, упорядкувала збірку, відредагувала її, написала вступну статтю й видала книжку власним коштом.

Для ювілейного видання Шевченкових «Творів» у 1964 р. С. Мавроїді-Пападакі переклала вірші «І виріс я на чужині», «І небо невмите, і заспані хвили» та «Пророк». У перекладах майстерно відтворено настрій і форму оригіналу, а церковнослов'янськи «Пророку» вдало передано архаїчними елементами новогрецької мови. 9 березня 1964 р. поетеса й перекладачка Р. Бумі-Папа у газеті «Αυγή (Світанок)» виступила зі статтею «Великий співець українського народу», де висвітлила роль Шевченка.

Протягом життя Еллі Алексіу продовжувала досліджувати постать та творчість Шевченка. Йому присвячено окремий розділ у її монографії «Ξένη λογοτεχνία (Зарубіжна література)», яка побачила світ 1983 р. У дослідженні зазначено, що «творчу особистість Тараса Григоровича Шевченка намагалися визначити чимало літературознавців, поетів, художників та громадських діячів. Цікаво зазначити, що часті ці визначення стосуються різних аспектів творчості Шевченка. Цей факт свідчить, що український поет-борець поєднував у собі чимало талантів, а також те, що кожен з них заслуговує на увагу та пошану людства» [7, с. 161]. Дослідниця проводила паралель між Шевченком та грецьким поетом і борцем за свободу Рігасом Фереосом (Велістінлісом), який був і громадським діячем, і одним із творців новогрецької літератури. Наприкінці розділу вона писала: «Сьогодні голос Шевченка

лунає по всьому світу. Найкращі скульптори звели йому величні пам'ятники. Його іменем названо вулиці і площі, школи, клуби, колгоспи, підприємства. «Народний поет» (у розумінні фольклорний) став уселюдським поетом, символом боротьби за волю. Навколо його пам'ятників збираються тисячі людей. На своїх святах, навіть родинних, українці співають пісні безсмертного рапсода, а їхні серця відгукуються на його пророчі слова» [7, с. 161].

За редакцією Еллі Алексіу в Атенах вийшли і твори Лесі Українки в перекладі грецької письменниці та перекладачки Софії Мавроїді-Пападакі. С. Мавроїді-Пападакі – перекладач творів Лесі Українки («Іфігенія в Тавриді», «Кассандра», «Оргія» тощо). Е. Алексіу популяризувала також творчість Івана Франка та інших українських письменників. До видання «Каменярі» мовами народів світу» І. Франка вірш українського поета переклали Я. Рицос та Я. Гуделіс. Дослідниця підкреслювала паралелі між українським та грецьким духовним життям, згадувала спільні сторінки історії, подібність долі українських та грецьких поетів, називала Шевченка грецьким словом «рапсод» [7, с. 161].

Визначною подією став вихід у світ у 2011 р. збірки Т. Шевченка «Заповіт», до якої, крім перекладених новогрецькою поезій, увійшли літературно-критичні статті українською та новогрецькою мовами, які присвячено життю та творчості великого Кобзаря. Автори перекладів, Галина Маслюк, Наталя Басенко-Кормалі, стверджують, що «...намагалися шукати нові підходи, робити нові переклади та інтерпретації, наводити нові тлумачення та коментарі, опираючись на знання грецької дійсності» [11, с. 34]. Укладачі цього видання поставили на меті «зробити Шевченковий спадок доступним грецькій читацькій аудиторії, викликати зацікавленість до неординарної особистості...» [11, с. 34].

Висновки. Отже, українська література дуже спорадично представлена на теренах Греції. Завдяки зусиллям А. Білецького і Т. Чернишової, Е. Алексіу та Я. Рицоса греки почали опановувати твори класиків: Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. Основний шар української літератури і сьогодні залишається незнаним, тому центральною проблемою в культурному освоєнні української літератури є переклад творів та їх презентація грецькому читачеві.

Список використаної літератури

1. Білецький А. Еллі Алексіу – в зеніті / А. Білецький, Т. Чернишова // Всесвіт. – 1974. – № 12. – С. 189–190; Biletskyi A. Elli Aleksiou – v zeniti / A. Biletskyi, T. Chernyshova // Vsesvit. – 1974. – № 12. – S. 189–190.

2. Карпіловська Є. А. Українські та новогрецькі пісні / Є. А. Карпіловська // Народна творчість та етнографія. – 1984. – № 4. – С. 61–65; Karpilovska Ye. A. Ukrainski ta novohretski pisni / Ye. A. Karpilovska // Narodna tvorchist ta etnohrafia. – 1984. – № 4. – S. 61–65.

3. Клименко Н. Ф. Елліністка з Божої ласки (до 70-річчя від дня народження Т. М. Чернишової) / Н. Ф. Клименко // Записки історико-філологічного товариства Андрія Білецького. – Київ, 1998. – Т. II. – С. 7–16; Klymenko N. F. Ellinistka z Bozhoi lasky (do 70-richchia vid dnia narodzhennia T. M. Chernyshovoi) / N. F. Klymenko // Zapysky istoryko-filolohichnoho tovarystva Andriia Biletskoho. – Kyiv, 1998. – Т. II. – S. 7–16.

4. Клименко Н. Ф. Центри духовного тяжіння: про родину Білецьких та Алексіу в контексті українсько-новогрецьких дружніх зв'язків / Н. Ф. Клименко // Українська елліністика: зб. наук. праць. – Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – С. 32–40; Klymenko N. F. Tsentry dukhovnoho tiazhinnia: pro rodynu Biletskykh ta

Aleksiu v konteksti ukrainsko-novohrets'kykh družnykh zviazkiv / N. F. Klymenko // *Ukrainska ellinistyka : zb. nauk. prats.* – Kyiv : Vydavnychy dim Dmytra Buraho, 2010. – S. 32–40.

5. Пономарів О. Д. Тарас Шевченко новогрецькою мовою / О. Д. Пономарів // *Українська елліністика : зб. наук. праць.* – Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – С. 603–607; Ponomariv O. D. Taras Shevchenko novohrets'koiu movoiu / O. D. Ponomariv // *Ukrainska ellinistyka : zb. nauk. prats.* – Kyiv : Vydavnychy dim Dmytra Buraho, 2010. – S. 603–607.

6. Чернишова Т. М. Алексіу Еллі / Т. М. Чернишова // *Українська літературна енциклопедія.* – Київ : Головна редакція Української радянської енциклопедії ім. М. П. Бажана, 1988. – Т. 1. – С. 44; Chernyshova T. M. Aleksiu Elli / T. M. Chernyshova // *Ukrainska literaturna entsyklopediia.* – Kyiv : Holovna redaktsiia Ukrainkoï radianskoï entsyklopedii im. M. P. Bazhana, 1988. – Т. 1. – С. 44.

7. Чернишова Т. М. Еллі Алексіу про Кобзаря / Т. М. Чернишова // *Всесвіт.* – 1985. – № 3. – С. 161; Chernyshova T. M. Elli Aleksiu pro Kobzaria / T. M. Chernyshova // *Vsesvit.* – 1985. – № 3. – С. 161.

8. Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη. – Εκδόσεις Ελευθερουδάκης-Νίκας, 1962. – 15000 σ.; Enciclopedia Eleutherudaki. – Ekdotis Eleutherudakis-Nikas, 1962. – 15000 s.

9. Καζαντζάκης Ν. Ιστορία της ρωσικής λογοτεχνίας / Νίκος Καζαντζάκης // Εκδόσεις : Ελ. Καζαντζάκη. Αθήνα, 1997. – 320 σ.; Kazandakis N. Istoría tyz rosikis logotexnias // Nikos Kazandakis // Ekdotis : El. Kazandaki. Athina, 1997. – 320 s.

10. Μπάσενκο-Κόρμαλη Ν. 100 χρόνια από την γέννηση του Γ. Ρίτσου (Α' μέρος) / Ν. Μπάσενκο-Κόρμαλη // *Ελληνική Διεθνής Γλώσσα. Τριμηνιαία έκδοση του Οργανισμού για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας.* – Αθήνα, 2009. – № 75. – Σ. 560–575; Basenko-Kormali N. 100 xronia apo ty genisi tu Ya. Ritsu (A' meros) / N. Basenko-Kormali // *Elinikis Diethnis Glosa. Triminea ekdoti tu Organizmu ya ti Diethnopiisi tyz Elinikis glosas.* – Athina, 2009. – № 75. – S. 560–575.

11. Σεβτσένκο Ταράς. Διαθήκη / Ταράς Σεβτσένκο. – Χίος, 2011. – 383 σ.; Shevchenko Taras. Diathyki / Taras Shevchenko. – Chios, 2011. – 383 s.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2017.

M. M. Uzun

TRANSLATION UKRAINIAN LITERATURE IN GREEK LANGUAGE

The article investigates the state and the dynamics of Greek translations from Ukrainian literature. It suggests the data about Greek writers – translators of the Ukrainian literature, their publications in periodicals; it also covers the sphere of genre variety of the translations from ancient authors. For the first time a descriptive picture of the development of Ukrainian literature by Greek artists is presented. One of the pages of Ukrainian – Greek relations in literature translation is shown in the article. The author tries to analyze well known and unknown material concerning the research of the Ukrainian writers works by the specialists in literature translation. The study does not intend to analyze Ukrainian translations of texts in Modern Greek.

The scientific works of the most famous linguists are analyzed in this research. The author gives a full description of the history development of literature translation of Ukrainian writers in Greek language, starting from the ancient times till nowadays. First the chronology of well-known Ukrainian writers Taras Shevchenko's, Ivan Franko's works and his personality studies are described in the given research.

It's widely known that Shevchenko's works occupy an important place in Ukrainian literature. His works are translated into many languages. Basically the article deals with

the definition of the role of Taras Shevchenko and his activity in the Greek literary world, with the description of the chronological and qualitative characteristics of the translations of his literary works, with the definition of position of the Ukrainian and Greek translators, poets and writers in the presentation of Taras Shevchenko's works on the Greek literary landscape, with the recognition of the most famous translator's of Shevchenko, and its influence on the accuracy and artistic features of the translation.

The article deals with the development of the Neohellenistic translation studies in Ukraine in the second half of XX – beginning of XXI century. The figures of the translated Ukrainian authors are being explored descriptively. In the article the main translation trends in Ukraine and Grease of the aforementioned period are defined, too.

The development of Greek and Ukrainian critics of the works of Ukrainian poets and writers in Modern Greek is a subject that is not well investigated, so today there is a small amount of research on this issue. Till now, the work on the disclosure has been out by E. Alexiou, N. A. Basenko-Kormali, T. Chernyshova, N. F. Klymenko, O. D. Ponomariov.

Key words: *translation studies, literary translation, national culture, the literary translation process, prominent figures of the literary translation process, Greek translations from Ukrainian literature, Neohellenistic literature.*

УДК 81'42(045)

С. Д. Чугу

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ВИМІР ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ У ІНТЕРПРЕТАТИВНІЙ ПАРАДИГМІ

У статті розглядаються новітні дослідницькі підходи, розроблені в межах когнітивної парадигми, обґрунтовується можливість їхнього застосування до вивчення особливостей репрезентації структурованих знань в художньому тексті та аналізуються особливості текстової репрезентації знань у єдності мовного та концептуального аспектів через призму теорії моделі світу (ТМС). Авторка наголошує на важливості вивчення взаємозв'язків між різними моделями світу, наявними у текстовому просторі, доводить необхідність дослідження прагматичного навантаження мовних засобів, які репрезентують загальні та соціокультурні знання, об'єктивовані у тексті, й окреслює перспективи подальшого удосконалення методики інтерпретації художнього тексту, яка базується на когнітивно-прагматичних засадах, та враховує результати міждисциплінарних студій.

Ключові слова: *художній текст, концептуальний вимір, структуровані знання, текстова модель світу, текстовий простір, репрезентація знань, інтерпретація.*

Теоретичні витоки сучасної лінгвістики базуються, окрім власне філологічних постулатів, на результатах досліджень суміжних наук, зокрема у галузі теорії комунікації, когнітивістики, психології, прагматики. Спрямованість лінгвістичних студій на вивчення механізмів взаємодії мови та мислення зумовлює необхідність врахування закономірностей конструювання ментальних уявлень у свідомості мовців у ході сприйняття тексту та/чи дискурсу для вибору певних інтерпретаційних інструментів з метою вірного тлумачення змісту повідомлення.